

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี
แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
MANAGEMENT EFFECTIVENESS OF THE NONTHABURI PROVINCIAL
MEDITATION CENTER NO. 8, CHOENG LEN TEMPLE,
PAK KRET DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE

พระมหาใหม่ แสนสุข*

Phramaha Mai Sansuk*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*Corresponding Author E-mail: phramahamai.kittisopino@gmail.com

Received January 30, 2026; Revised April 27, 2026; Accepted May 4, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และ 3. นำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปฏิบัติธรรม 385 คน เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดนนทบุรีและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยการบริหาร 4M มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในระดับมาก และ 3. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประกอบด้วย 1. ปัจจัยการบริหาร 4M ด้านบุคลากร มีการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นการเฉพาะ ด้านงบประมาณ มีการจัดสรรงบประมาณไว้เป็นการเฉพาะ ด้านวัสดุ มีการสรรหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมให้เพียงพอ ด้านการจัดการ มีการกำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างชัดเจน 2. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ได้แก่ ด้านผลผลิต ประชาชนสามารถเข้ามาปฏิบัติธรรมได้จำนวนมากขึ้น ด้านประสิทธิภาพ ใช้งบประมาณที่มีอยู่เพื่อบริหารสำนักปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านความพึงพอใจ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสนใจในการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ด้านการปรับเปลี่ยน ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสมัครสมานสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น ด้านการพัฒนา ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการ, สำนักปฏิบัติธรรม, วัดเชิงเลน, นนทบุรี

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of management of the 8th Nonthaburi Provincial Meditation Center at Wat Choeng Len, Pak Kret District, Nonthaburi Province; 2. examine the relationship between administrative factors and the management effectiveness of the meditation center; and 3. present the management effectiveness of the meditation center. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, the sample consisted of 385 meditation practitioners. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. For the qualitative research, structured interviews were conducted with 10 key informants, consisting of heads of meditation centers in Nonthaburi Province and relevant stakeholders. The qualitative data were analyzed using descriptive content analysis.

The findings revealed that 1. The overall management of the meditation center was at a high level. 2. The 4M administrative factors had a strong positive relationship with the management effectiveness of the meditation center. 3. The management effectiveness of the meditation center consisted of two components: 1. the 4M administrative factors, comprising personnel, with the selection of personnel possessing appropriate knowledge and specific competencies; budget, with specific budget allocations for the meditation center; materials, with sufficient materials and equipment provided for meditation practice; and management, with clearly defined strategies and goals for the meditation center; and 2. management effectiveness, comprising productivity, which enabled more people to participate in meditation practice; efficiency, through the effective use of available budgets; satisfaction, reflected in practitioners' increased interest in meditation practice; adaptability, reflected in greater unity and harmony among practitioners; and development, which enabled practitioners to conduct themselves properly in accordance with Buddhist principles.

Keywords: Effectiveness, Management, Meditation Center, Choeng Len Temple, Nonthaburi

บทนำ

ในสมัยพุทธกาล ภายหลังการตรัสรู้ พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระธรรมด้วยพระมหากุณาธิคุณ เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ส่งผลให้มีผู้บรรลุมรรคจำนวนมาก โดยมีพระอรหันตสาวกรุ่นแรก จำนวน 60 องค์ รวมกับพระพุทธองค์เป็น 61 องค์ จากนั้น พระพุทธองค์ทรงวางหลักการและแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมอบหมายให้พระอรหันตสาวกออกจาริกเผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง เพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์และเทวดา พร้อมทั้งทรงเน้นให้แสดงธรรมอย่างครบถ้วน งดงาม ตั้งแต่เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่ สุด อันเป็นหลักการสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อธำรงรักษาพระสัทธรรมให้บริสุทธิ์และยั่งยืนในสังคัม (วิ.มหา. 4/4/4-5) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ภายหลังการเผยแผ่ดังกล่าว พระพุทธองค์ยังทรงให้ความสำคัญกับ “สัปปายะ” หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ได้แก่ สถานที่ที่สงบ ร่มรื่น ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการเจริญสมาธิและปัญญา จึงปรากฏการณ์จัดตั้งวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรมตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยภายหลังการประกาศพระธรรม

พระสงฆ์สาวกรุ่นแรกได้แยกย้ายกันออกเผยแผ่พระสัทธรรมตามนิคมและชนบทต่าง ๆ ขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังพระนครราชคฤห์ ทรงแสดงธรรมจนมีผู้เลื่อมใสและอุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวนมาก พระเจ้าพิมพิสารจึงทรงถวายพระอุทยานเวฬุวันเป็นที่พำนักของพระพุทธองค์และพระสงฆ์ นับเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสถานที่ที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สุริย์ มีผลกิจ และวิเชียร มีผลกิจ, 2551)

ในบริบทสังคมไทย การนำหลักธรรมมาใช้แก้ปัญหาทางจิตใจยังไม่แพร่หลายและขาดความเป็นระบบ ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถวางใจได้อย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญโลกธรรมทั้งฝ่ายพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) การฝึกอบรมพระภิกษุสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจและปัญญา อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึงยังเผชิญข้อจำกัด โดยเฉพาะความพร้อมของวัดในฐานะ “สำนักปฏิบัติธรรม” ซึ่งจำเป็นต้องมีทั้งสถานที่ที่เป็นสัปปายะและพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ ด้วยเหตุนี้ คณะสงฆ์ไทยจึงกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม โดยมีการจัดตั้ง “สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่และฝึกอบรมการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน และสอดคล้องกับหลักสัปปายะอันเป็นกลไกสำคัญในการขยายโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการปฏิบัติธรรมได้อย่างทั่วถึง ในปัจจุบัน สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดได้รับการจัดตั้งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและกระจายครอบคลุมทั่วประเทศ มีประมาณ 1,725 สำนัก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนวัดทั่วประเทศซึ่งมีถึง 42,626 วัด สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านสัดส่วนและศักยภาพในการรองรับผู้ปฏิบัติธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2568)

สำหรับจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ชนเมืองที่มีการขยายตัวของประชากรและสภาพสังคมเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนเผชิญกับความเครียดและปัญหาทางจิตใจเพิ่มมากขึ้น สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่พัฒนาจิตใจของประชาชน ปัจจุบันจังหวัดนนทบุรีมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจำนวน 16 แห่ง โดยวัดเชิงเลน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเป็นพื้นที่ศึกษา เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวัดเชิงเลนจะมีความพร้อมด้านสถานที่และสามารถดำเนินกิจกรรมการปฏิบัติธรรมได้ในระดับหนึ่ง แต่ในด้านประสิทธิผลของการบริหารจัดการยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม อันเป็นปัญหาที่พบร่วมกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ได้แก่ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเผยแผ่อย่างเป็นระบบ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายยังไม่เต็มที่ และข้อจำกัดด้านการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะการบริหารปัจจัย 4M ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ซึ่งยังต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รัชสิโยภพ, 2536)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมุ่งศึกษากระบวนการบริหารจัดการ วิธีดำเนินงาน และบริบทที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิผลของสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านผลลัพธ์ต่อผู้ปฏิบัติ ประสิทธิภาพการบริหารงาน ความพึงพอใจของผู้มีส่วนร่วม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลักธรรม และการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมให้สามารถต่อยอดได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ การกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ โดยคัดเลือกเฉพาะบุคคลที่มีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความสอดคล้องกับประเด็นการศึกษาและสามารถสะท้อนภาพรวมของการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมและรอบด้าน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรได้แก่ ประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดเชิงเลน ตามปฏิทินการปฏิบัติธรรมของวัด ปีละ 17 ครั้งซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัด

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอกแรน (Cochran, 1977) เนื่องจากไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่ชัด ทำการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 385 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 รูปหรือคน ผู้วิจัยได้เลือกโดยเจาะจง ประกอบด้วย เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 รูป พระวิปัสสนาจารย์สำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 รูป ผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการ จำนวน 2 รูป ผู้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จำนวน 2 คน และนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 2 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน จากนั้นได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อประเมินคุณภาพของเครื่องมือ ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.961 แสดงให้เห็นว่า เครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในระดับสูงและเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวได้รับการพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อให้เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถสะท้อนข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือสำหรับการนำไปวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดเชิงเลน จำนวน 385 คน และสามารถรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนได้ครบถ้วนทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนที่แจก

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสอดคล้องกับประเด็นการศึกษา ทั้งนี้ ได้มีการบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียงควบคู่กัน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ออกความอย่างเป็นระบบ และสังเคราะห์สาระสำคัญตามกรอบประเด็นที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่เหมาะสมกับการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลเบื้องต้น ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดระเบียบและจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงทำการตีความและสังเคราะห์สาระสำคัญจากข้อมูลการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความหมายและสะท้อนบริบทของการศึกษาได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม

ที่	การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านผลผลิต	3.57	0.76	มาก
2.	ด้านประสิทธิภาพ	3.92	0.72	มาก
3.	ด้านความพึงพอใจ	3.82	0.65	มาก
4.	ด้านการปรับเปลี่ยน	3.48	0.75	ปานกลาง
5.	ด้านการพัฒนา	3.47	0.72	ปานกลาง
ภาพรวม		3.65	0.65	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.65) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.72) รองลงมา ด้านความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.65) ตามด้วยด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.76) ส่วนด้านการปรับเปลี่ยน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.75) และด้านการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ประสิทธิผลการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด นนทบุรี แห่งที่ ๘ วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	ตัวแปรตาม				
		1. ด้านผลผลิต	2. ด้านประสิทธิภาพ	3. ด้านความพึงพอใจ	4. ด้านการปรับเปลี่ยน	5. ด้านการพัฒนา
ตัวแปรอิสระ						
ปัจจัยการบริหาร 4M	.801**	.759**	.710**	.683**	.701**	.744**
๑. ด้านบุคลากร (Man)	.677**	.629**	.580**	.547**	.646**	.643**
๒. ด้านงบประมาณ (Money)	.715**	.692**	.613**	.596**	.639**	.672**
๓. ด้านวัสดุ (Material)	.718**	.685**	.683**	.641**	.567**	.645**
๔. ด้านการจัดการ (Management)	.703**	.842**	.658**	.614**	.613**	.617**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยการบริหาร 4M มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในระดับมาก ($R = .801^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1. ปัจจัยการบริหาร 4M ได้แก่ ด้านบุคลากร (Man) มีการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นการเฉพาะ มีการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมและชัดเจน ด้านงบประมาณ (Money) มีการจัดสรรงบประมาณไว้เป็นการเฉพาะ มีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบโปร่งใส ตรวจสอบได้ ด้านวัสดุ (Material) มีการสรรหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมให้เพียงพอ มีการจัดการวัสดุอย่างเป็นระบบมีการเก็บรักษา บำรุงรักษา ด้านการจัดการ (Management) มีการกำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างชัดเจน มีการวางแผนและการดำเนินงานที่เป็นระบบ 2. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ด้านผลผลิต ประชาชนสามารถเข้ามาปฏิบัติธรรมได้จำนวนมากขึ้น จำนวนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้านประสิทธิภาพ ใช้งบประมาณที่มีอยู่เพื่อบริหารสำนักปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและไม่สิ้นเปลืองเกินจำเป็น ด้านความพึงพอใจ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสนใจในการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ผู้ปฏิบัติธรรมพึงพอใจในความเอาใจใส่และการดูแล ด้านการปรับเปลี่ยน ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสมัครสมาน

สามัคคีกันมากยิ่งขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนา ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น มีการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน เมื่อพิจารณาตามปัจจัยการบริหาร 4M โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านบุคลากร (Man) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านงบประมาณ (Money) ขณะที่ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับปานกลาง ผลดังกล่าวสะท้อนว่าสำนักปฏิบัติธรรมให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก ทั้งการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การพัฒนาศักยภาพ และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งเป็นการใช้ทุนมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภัทร) และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณลักษณะนักบริหารเชิงพุทธอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมประสิทธิภาพการจัดการบริหารของสติปัญญาและกัลยาณมิตรด้านงบประมาณ (Money) แม้จะอยู่ในระดับมาก แต่ผลการวิจัยสะท้อนถึงการบริหารจัดการงบประมาณอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และคุ้มค่า รวมถึงการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุตกิจสารวิมล (สุตใจ โกติริตน) และสงวน หล้าโพทนัน (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารทรัพยากรตามหลัก 4M อย่างเหมาะสมช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมด้านการสนับสนุนงบประมาณมากขึ้น เพื่อเพิ่มคุณค่าทางสังคมควบคู่กับประสิทธิภาพเชิงการบริหารในภาพรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก โดยมีความโดดเด่นด้านประสิทธิภาพ รองลงมาคือด้านความพึงพอใจ ขณะที่ด้านการพัฒนายังอยู่ในระดับปานกลาง ผลดังกล่าวสะท้อนว่า เมื่อการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นระบบ ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจและการสนับสนุนจากผู้เข้าปฏิบัติธรรม อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจดังกล่าวยังไม่สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาเชิงระบบได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ความโดดเด่นด้านประสิทธิภาพของวัดเชิงเลนสอดคล้องกับหลักการจัดการเชิงพุทธที่มุ่งใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดแต่เกิดผลสัมฤทธิ์สูงต่อการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักธรรมของผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระทรงศักดิ์ ธีรธมโม (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้ปฏิบัติพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ส่งผลเชิงบวกต่อจิตใจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมย่อมจะนำไปสู่ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการบริหาร 4M โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมากกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการจัดสรรทรัพยากรและวิธีการบริหารกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ โดยเฉพาะ ด้านวัสดุที่มีความสัมพันธ์สูงสุด และด้านงบประมาณ ก็มีความสัมพันธ์ในระดับสูงเช่นกัน โดยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม โปร่งใส และคุ้มค่า รวมถึงการแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอกและ

การจัดตั้งกองทุนเพื่อการดำเนินงาน มีส่วนสำคัญต่อความมั่นคงและความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท) (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการ เพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารทรัพยากรตามหลัก 4M เป็นองค์รวมที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากการจัดการด้านวัสดุและงบประมาณยังไม่เพียงพอ ย่อมส่งผลให้ประสิทธิผลการบริหารลดลง

3. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน เกิดจากการบริหารจัดการปัจจัยการบริหารอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนในหลายมิติ โดยด้านผลผลิตพบว่า ประชาชนสามารถเข้าถึงการปฏิบัติธรรมได้มากขึ้น มีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวัน ส่งผลให้จำนวนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนาคุณาภรณ์ (ทรงศักดิ์ กิตติธโร) และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความสามารถของผู้บริหารและพระวิปัสสนาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สำนักปฏิบัติธรรมบรรลุเป้าหมายด้านประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสะท้อนว่าการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การดูแลวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ และการหลีกเลี่ยงความสิ้นเปลืองเกินจำเป็น ช่วยให้การดำเนินงานมีความราบรื่น และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ขณะที่ด้านความพึงพอใจ พบว่าผู้ปฏิบัติธรรมมีความพึงพอใจต่อการดูแลเอาใจใส่ สถานที่ อาหาร และกิจกรรม รวมถึงมีความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดพนมชัย มหาวชิโร (กิตติศักดิ์) (2564) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความร่วมมือกับชุมชนช่วยเสริมแรงจูงใจและความศรัทธาของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในด้านการปรับเปลี่ยนและการพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสมัครสมานสามัคคีมากขึ้น มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และพัฒนาปัญญาในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ การจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและการพัฒนาศักยภาพของพระวิปัสสนาจารย์อย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนนทกิจโกศล สิริชโย และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสรุป ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดเชิงเลนในด้านผลผลิต ประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ การปรับเปลี่ยน และการพัฒนา เป็นผลโดยตรงจากการบริหารจัดการปัจจัย 4M อย่างเป็นระบบและสอดคล้อง อันนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคมในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเรียบร้อยแล้ว จากนั้นได้ทำการสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่รับจากการวิจัย เพื่อให้เข้าใจในการนำเอาองค์ความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ผู้วิจัยจึงได้นำมาสังเคราะห์เป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน เกิดจากการประยุกต์ใช้ปัจจัยการบริหาร 4M อย่างเป็นระบบ โดยด้านบุคลากร (Man) เน้นการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมและพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง ด้านงบประมาณ (Money) ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

มีการจัดการ เก็บรักษา และบำรุงรักษาอย่างเป็นระบบ และด้านการจัดการ (Management) บริหารแบบมีส่วนร่วมและวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลการบริหารจัดการในหลายมิติ ได้แก่ ด้านผลผลิตมีจำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น ด้านประสิทธิภาพสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า และตรวจสอบได้ ด้านความพึงพอใจผู้ปฏิบัติธรรมได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ด้านการปรับเปลี่ยน มีการเข้าร่วมกิจกรรมและการทำงานร่วมกันมากขึ้น และด้านการพัฒนาก่อให้เกิดการพัฒนาปัญญาและความสามารถในการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง อันสะท้อนถึงความสำเร็จของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรมีนโยบายในการบริหารจัดการปัจจัยการบริหาร 4M ด้านวัสดุ เพื่อให้การบำรุงรักษาอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ
2. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรมีนโยบายในการบริหารจัดการปัจจัยการบริหาร 4M ด้านการจัดการ เพื่อให้มีการวางแผนดำเนินการสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว
3. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรมีนโยบายในการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ด้านการพัฒนา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้พัฒนาปัญญาสามารถคิดวิเคราะห์แยกแยะถูก ผิด ควร ไม่ควรได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรจัดทำระบบบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำบัญชีครุภัณฑ์และอุปกรณ์การปฏิบัติธรรม การกำหนดผู้รับผิดชอบในการดูแลอุปกรณ์แต่ละประเภท การตรวจสอบสภาพการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ และการวางแผนซ่อมบำรุงหรือจัดหาเพิ่มเติมตามความจำเป็น เพื่อให้อุปกรณ์มีความพร้อมใช้งานอยู่เสมอและเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรกำหนดแผนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างชัดเจน โดยจัดทำแผนดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว ครอบคลุมด้านการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม การพัฒนาบุคลากร การบริหารงบประมาณ และการใช้ทรัพยากร พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้พระวิปัสสนาจารย์ บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของสำนักปฏิบัติธรรม
3. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติธรรมที่มุ่งเสริมสร้างปัญญาของผู้ปฏิบัติธรรม เช่น การจัดกิจกรรมสะท้อนผลการปฏิบัติ การสนทนาธรรมเชิงวิเคราะห์ การประยุกต์หลักธรรมเข้ากับสถานการณ์ชีวิตประจำวัน รวมถึงการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะถูกผิด ควรไม่ควรและนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธธรรม เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะพระวิปัสสนาจารย์ในการสอนกรรมฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อให้พระวิปัสสนาจารย์มีสมรรถนะในการสอนกรรมฐานที่ดี ที่จะส่งผลต่อภาพรวมของการสอนกรรมฐานขอคณะสงฆ์

3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อศึกษากลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับการขับเคลื่อนสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นไปตามนโยบายและแผนของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น 45 สำนัก พุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทฺโท) และคณะ. (2566). ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 6(6), 81-93.
- พระครูนนทกิจโกศล สิริชโย และคณะ. (2563). รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(4), 1429-1438.
- พระครูปลัดพนมชัย มหาวชิโร (กิตติศักดิ์). (2564). กลยุทธ์การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ดุชนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูภาวนาคุณมาภรณ์ (ทรงศักดิ์ กิตติธโร) และคณะ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(2), 338-351.
- พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท). (2564). การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุตกิจสารวิมล (สุดใจ โกติรัตน์) และสงวน หล้าโพนทัน. (2562). การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมเชิงพุทธบูรณาการ. Journal of Buddhist Education and Research (JBER), 5(2), 96-111.
- พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม. (2564). ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 4(1), 57-64.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2568). จำนวนสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2567 จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/20/iid/111736>.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภฤกษ์. (2536). หลักการบริหารเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.
- สุรีย์ มีผลกิจ และวิเชียร มีผลกิจ. (2551). พระพุทธกิจ 45 พรรษา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: คอมฟอร์ด.
- Cochran, W. G. (1977). Sampling Techniques (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.